

ΕΝΑ ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΜΕ ΑΚΡΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΘΡΕΑ

ΠΕΤΡΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

Είχα την εύκαιρία πρόσφατα¹ να καταγράψω ένα ανέκδοτο² τραγούδι με ακριτικά στοιχεία από τη χωριανή μου Χρυσταλλού Χατζηγιάνκου³, πρόσφυγα από την Κυθρέα και τώρα κάτοικο στο Καίμακλι.

Το ποίημα αποτελείται από 43 δεκαπεντασύλλαβους στίχους — σὲ μερικὸς τὰ κενὰ κι οἱ χασμοδίεσ εἶναι εὐδιάκριτες — με στοιχεία, επιδράσεις και συμπεριφορὸς ἀπὸ πολλὰ δημοτικὰ τραγούδια. Γιὰ παράδειγμα: I. Οἱ ἐνδείξεις γιὰ τὴν ὑπαρξὴ Σαρακηνοῦ, ποὺ εἶναι μάλιστα ὁ συμπρωταγωνιστὴς στὸ τραγούδι, ἀνέγουν τὸ ποίημα σὲ ἀκριτικά πλαίσια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δέχτηκε ὁποσδήποτε ἐπιδράσεις. II. Ἡ ἀναφορὰ στὴ Σαλονίκη (στ. 8) θυμίζει τὴ γνωστὴ μπαλλάντα τῆς Ἀρετοῦσας με τοὺς προξενητάδες ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὰ ξένα.

Προξενητάδες ἦρθαν ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα
νὰ πάρουνε τὴν Ἀρετὴ πολὺ μακρὰ στὰ ξένα.⁴

1. Στις 31 τοῦ Δεκέβρη 1978 στὸ σπίτι τοῦ Στυλιανοῦ Πετᾶση.
2. Τὸ ποίημα δὲν καταχωρίζεται σὲ καμμιά ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις δημοτικῶν τραγουδιῶν μας. Βλ. π.χ. Hedwing Lüdeke: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ, ἔκδοση Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1943· Arnoldus Passow: Τραγούδια ρωμαϊκά Athenis MDCCCLX· Ν.Γ. Πολίτου: «ΕΚΛΟΓΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ», ἔκδοσις ἕκτη (ἐκδόσεις Ε.Γ. Βαγιονάκη) Ἀθῆναι· Γεωργίου Δ. Παχτικοῦ: «210 ΔΗΜΩΔΗ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΥ ΣΤΟΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ», Ἀθῆναις (τύποις Τ.Δ. Σακελλαρίου) 1905· Γεωργ. Κ. Σπυριδάκι καὶ Σπυρ. Δ. Περιδέρη: «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ», ἔκδοση Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1968· Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (Δημοσιεύματα Λαογρ. Ἀρχείου ἀρ. 7) ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ (Ἐκλογὴ), τόμ. Α', Ἀθῆναις, 1962 κλπ.
3. Ἡ Χρυσταλλοῦ Χατζηγιάνκου ἄκουσε τὸ ποίημα ἀπὸ τὴ γιαγιὰ της Χατζηελῆνη Χατζηκωνσταντῆ Ζαμπάκου ἀπὸ τὴν Κυθρέα, ποὺ πέθανε στὰ 1928 σὲ ἡλικία 90 χρόνων.
4. Βλ. Ζαχαρία Παπαντωνίου: «Ο ΟΡΚΟΣ ΤΟΥ ΠΕΘΑΜΕΝΟΥ» ἔκδ. Οἶκος Δημητράκου, 1932 σ. 13· Ἐντίγης Λύντεκε: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ. ἔκδ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1943, σ. 14· Ν.Γ. Πολίτη: «ΕΚΛΟΓΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ», ἔκδοση ἕκτη (ἐκδόσεις Ε.Γ. Βαγιονάκη) Ἀθῆναι, σ. 140.

Ἡ Σαλονίκη μάλιστα ἀπαντᾶται σὲ κυπριακὴ παραλλαγή τῆς Ἀρετῆς:

Προξενειῶν τῆς ἐφέρανε τζ' ἐτζεῖνης ἀπὸ πέρα
νά πά' μακρὰ, ὀλόμακρὰ, κοντὰ στοῦ Σαλονίκη.⁵

III. Τὸ ποίημα παρουσιάζει ἐπίσης στοιχεῖα προσόμοια μὲ τὸ ποίημα τοῦ Χαρζάνη ἢ τῆς Ἡλιογέννητης, ποὺ ὁ Νικ. Γ. Πολίτης (Ἐκλογαί, ἀρ. 74) τὰ ἔχει περιλάβει στὰ ἀκροτικά μὲ τίτλο «τῆς Λιογέννητης».⁶

IV. Ἡ τελευταία διστιχία (στ. 42—43) ἀποτελεῖ συνηθισμένο φαινόμενο ποὺ ἀπαντᾶται σὲ πολλὰ δημοτικὰ τραγούδια.⁷

V. Οἱ στίχοι 25 μὲ τὴν ἐπανάληψη στὸ στ. 27, εἶναι συνηθισμένοι σὲ κυπριακὰ δημοτικὰ τραγούδια⁸. VI. Οἱ στίχοι 36—37 εἶναι ἀνάλογοι μὲ πολλὰ κυπριακὰ δημοτικὰ τραγούδια⁹. VII. Ταυτόσημοι σχεδὸν εἶναι καὶ οἱ στίχοι 32—35 μ' ἄλλα κυπριακὰ δημοτικὰ τραγούδια¹⁰. VIII. Οἱ στίχοι 29—31, ποὺ παρουσιάζουν καὶ τὶς πρὸ μεγάλες χασμωδίες, εἶναι καὶ αὐτοὶ συνηθισμένοι στὴν κυπριακὴ δημοτικὴ ποίηση¹¹.

Πιὸ κάτω παραθέτω τὸ ποίημα.

- 1 Σαρατζηνὸς ἀγάπησε τὴν ἐκαλαδελερῆ του
ἀγάπαν τὴν τζαγάπαν τὸν χρόνια δεκατεσσάρω.
Πάνω στοὺς δεκατέσσερες στέκει τζ' ἀνι (γ) εἰλά της
—Κόρη οὐλλες χαρτώνονται, τζ' οὐλλες ἀρμολοοῦνται

5. Ε. Λύντεκε, ὁ.π. σ. 16.

6. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (Δημοσιεύματα Λαογρ. Ἀρχείου ἀρ. 7) τ. Α' σσ. 394—397.

7. Βλ. Ε. Λύντεκε, ὁ.π. σ. 22, ὅπου τὸ τελευταῖο τετράστιχο ἀπὸ τὸ ποίημα (ἀπὸ 123 στ.) τῆς Ἀρετῆς:

Δοξάζωσε γλυτζὲ Θεέ, ποῦ 'σαι στὰ ψηλαμένα
ὅπου κρινίσκεις τὰ κρυφὰ τζαὶ τὰ φανερωμένα
ὡς τζαὶ τὰ δέντρα τ' ἄλλα, πὼς ἐν ἀγαπημένα
ὅ,τι ἔκαναν ζωντανὰ, κάνουν τζαὶ πεθαμένα.

8. Βλ. Ε. Λύντεκε, ὁ.π., σ. 147 στὸ τραγούδι «Ἡ Γριστινοῦ», ὅπου οἱ στ. (28—30):

Κάμετε τόπον, τζυκλωνοὶ τζαὶ τζύκλον οἱ παπάες,
νά μπῶ νὰ δῶ τὴ Γριστινοῦν, πὸν εἶσι προκοπάες
Ἐκάμαν τζεὶ οἱ τζυκλωνοὶ τζαὶ τζύκλον οἱ παπάες
τζ' ἔμπην νὰ δῆ τὴ Γριστινοῦν πὸν εἶσιεν προκοπάες

.....
.....

9. Ὁ.π. σ. 221, σσ. 76—78.

10. Ὁ.π. σ. 221, στ. 73—75 καὶ 89

11. Ὁ.π. στ. 70—72:

Τζ' εἶσιμεν τζαὶ φίλησεν δικὸ μμάσκια καμμιμένα
τζαὶ καταθκιὸν ἐφίλησεν δικὸ σιεῖλη κουρελλένα
τζαὶ καταθκιὸν ἐφίλησεν δικὸ σιέρκα σταυρωμένα

.....
.....

- 5 ἔσοδ' γιὰτ' ἔχ' χαρτόνεσαι, γιὰτ' ἔν' ἀρμολοῶσαι,
—τὴν πλάσῃν ἀποδ' μέκαμες ποῦδ' ἄντρας νὰ μὲ πάρει;
τὴ ζώνῃ ποδ' μοῦ ἔφερες ἀπὸ τὴ Σαλονίκη
διπλὴν, τριπλὴν τὴν ζώνουμον τζ' ἀρτήσαν μου τζ' ὁ πήχυς.
Τορὰ μὴν τὴ ζώνουμαι τζαὶ λείφουμαι τζαὶ πήχυν.
- 10 —Νὰ πᾶ νὰ πεις τῆς μάνας σου τριποῦχα νὰ σοῦ κάμει
τὸ πρῶτον στὸ κρεββάτιν, τὸ δεῦτερον εἰς τὲς ἐνῆα
τὸ τρίτο τὸ καλλύτερο εἰς τὸ παρὰθυρόν σου.
—Παρὰ νὰ πῶ τῆς μάνας μου τριποῦχα νὰ μοῦ κάμει,
κάλλιον νὰ πῶ τῆς μάνας μου τὸ μνήμα μου νὰ βγάλει.
- 15 —Τζαὶ κόρη θέλεις νὰ χαθεῖς, τζαὶ θέλεις νὰ πεθάνεις,
φόρησ' τὰ χρυσοπράνελλα τζ' ἔβκα στὸ περιβόλι
τζαὶ πιὲ τῆς δάφνης τὸ ζουμίν τῆς ἀρκολιᾶς τὸ λάδιν
τζαὶ λάμνε γόρε πέθανε τζεῖ πᾶ στὸν Ἄη Γιάννην.
Ποδ' χωραττὰς τῆς τῶλεγε π' ἀληθινὰ τὸ κάμνει,
- 20 πίννει τῆς δάφνης τὸ ζουμί, τῆς ἀρκολιᾶς τὸ λάδιν
τζ' ἔγυρεν τζαὶ πέθανεν τζεῖ πᾶ στὸν Ἄη Γιάννην.
Νάσου τζαὶ τὸ Σαρατζηνὸν τζ' ἔρκεται ἀπ' τὸ κενήρι
Ἵσοι τὸν ἀγαποῦσασιν, εἶπαν του εἶναι ξένη
ἴσοι τὸν ἐμισοῦσασιν, εἶπαν του ἔν' δικὴ του.
- 25 —Κάμετε τόπον, ἄρκοντες, τζαὶ κύκλον οἱ παπάδες
τζαὶ τόπον τὰ διακώπουλλα νὰ μῶ ἴσω ποδὴν ἢ κόρη.
Ἐκάμαν τόπον ἄρκοντες τζαὶ κύκλον οἱ παπάδες
τζαὶ τόπον τὰ διακώπουλλα τζαὶ μὴν ἔσω ποδὴν ἢ κόρη.
Πρῶτα ἐφίλησε δυνὸ μάθκια καλυμμένα
- 30 τζαὶ ταπισὸν ἐφίλησεν δυνὸ σιεῖλη φιλημένα
τζαὶ ὕστερον ἐφίλησε δυνὸ σιέρκα σταυρωμένα
βγάλλει ποδ' τὴν κοξούλλαν του τὸ ἀρκυρὸν φηκάριν
τζαὶ μεσ' τ' ἀρκυροφήκαρον ἔσει ἀρκυρὸν μασιαίριν
στὸ οὐρανὸν τὸ ἔστρεν στὰ σιέρκα του τὸ πιάννει
- 35 τζαὶ πάλε ξανασῦρνει το εἰς τὴν καρδιάν του ἐμπήχτην
—Σὰν κλαί' τζεῖνης ἢ μάνα της ἄς κλαίει τζ' ἢ δικὴ μου
Σὰν κλαί' τζεῖνης ὁ τζέσης της ἄς κλαίει τζ' ὁ δικός μου.
Ἐθάψαν τους σ' ἕναν τζιούριν.
Βλασιτᾶ τῆς κόρης λεμονιά, τοῦ παιθικιοῦ τζεπαρίσσι
- 40 ἔσ' ὕβκεν ὁ τζεπαρίσσοσ τζ' ἐφίλαν λεμονοῦδκια
τζαὶ ὄ' ὕβκεν τζαὶ ἢ λεμονιά τζαὶ φίλαν κεπαρίσσι
—Δοξάζω σε γλυτζε θεέ, ποῦσαι στὰ ψηλωμένα
ὄ,τι ἐκάμναν ζωντανὰ κάμνον τ' ἀποθαμένα.

